

Plebiscit: Jože Pučnik je združil nastajajočo državo

Pred devetindvajsetimi leti je bil najpomembnejši referendum zgodovine naše države: plebiscit. Datum je koalicija Demos, ki je takrat vladala državi, izbrala namerno v času božičnih in novoletnih praznikov, ko se v domovino vrnejo številni zdomci.

Med vladajočimi, koalicijo je vodil **Jože Pučnik**, vlado pa **Lojze Peterle**, je bilo nekaj strahu, ali bo mogoče doseči večino. Razlog bojazni je bil, ker ni bilo jasno, ali bodo stranke iz prejšnjega totalitarnega sistema, ki so bile v opoziciji, a so imele še veliko moči, podprle takojšnjo osamosvojitvev in kako se bodo odzvali priseljenci iz drugih republik.

A skrbi so bile nepotrebne.

Pučnik je razkril, da bo plebiscit

Za samostojno in neodvisno državo je ob 93 odstotni udeležbi na plebiscitu glasovalo 95 odstotkov volivcev. Za je bilo kar

88,5 odstotka vseh volivcev.

Da bo plebiscit, je javnost izvedela novembra po srečanju vrha Demosa na Poljčah, ki se je zanj odločil. Razkril je to **Jože Pučnik** novinarjem na neki prireditvi na Ptuju. Informacija je močno odmevala.

Izidi odločanja ljudi v takrat še uradno socialistični republiki z rdečo zvezdo na zastavi, so bili uradno razglašeni tri dni po plebiscitu. Zaradi tega je 26. december danes državni praznik.

Zgodovinski vrh Demosa je bil mesec in pol prej, bilo je 10. novembra 1990, ko se je na Poljčah na dvodnevem posvetu sestala vladajoča koalicija, ki je najprej načrtovala, da bi na plebiscitu potrjevali ustavo nove države. A besedilo ni bilo usklajeno in poznejši predsednik ustavnega sodišča **Peter Jambreč**, ki je projekt vodil, je obupal in predlagal plebiscit le za osamosvojitvev.

V takrat še tridomni skupščini so socialisti, nastali so iz socialistične zveze delovnega ljudstva, bili so daleč najmanjša opozicijska stranka, plebiscit predlagali že mesec dni prej kot Demos. Stranke, ki so nastale iz organizacij prejšnjega sistema pa so bile sicer za čim poznejši datum. In ne že decembra.

Socialisti kot majhna stranka niso imeli možnosti, da bi odločanje res dosegla. Je pa pobuda pokazala, da je v delu strank, ki so nastale iz elite Zveze komunistov prejšnjega sistema prišlo do razvoja in da je bila osamosvojitvev tudi zanje sprejemljiva. Že pred tem so dopustili, da o voditeljih

odločajo ljudje na volitvah in da oblast ni nujno v vsakem primeru komunistična partija, kar je veljalo prej.

V Poljčah ni bilo kamer in novinarji za dogodek niso vedeli. Celo poslanci, ki so tja prišli, niso bili obveščeni, kaj bo glavna točka. Večina ni slutila, da bo spremenilo zgodovino in da bo posledica, da bo nova država v dobrega pol leta čisto zares nastala. Preobrat v vrhu Demosa v Poljčah in poznejši dogovor o izvedbi plebiscita tudi z današnjo SD (prej Zveza komunistov), predvsem pa rezultat plebiscita, so za nekaj časa odpihnila razlike med levico in desnico.

To je bilo pomembno za priprave, ker je bil pred državo vojaški spopad z jugoslovansko vojsko, ki je bila neprimerno bolje oborožena kot nastajajoča slovenska vojska. Ob oboroževanju se je enotnost začela krhati.

Pogovor v Poljčah je sklical takrat vodja kluba poslancev Demosa **Franc Zagožen** (SLS), ki pa vabljenih ni obvestil, kaj bo tema. »Dogovorjeno je bilo, da bo šele na posvetu razkril, da se pogovarjamo o odločitvi za referendum,« mi je konspirativnost opisal poznejši ustavni sodnik **Tone Jerovšek**. V Poljčah je bilo srečanje, ker se s pogovorom o plebiscitu kar v skupščini ni strinjal takrat predsednik skupščine **France Bučar**.

Varnostni položaj sta Demosu pred plebiscitom predstavila ministra za notranje zadeve in obrambo, **Igor Bavčar** in **Janez Janša**.

»Položaj ni rožnat, a boljši ne bo nikoli,« bi bil kratek povzetek njunih nastopov. Zunanji minister **Dimitrij Rupel** pa

je zaradi drugih obveznosti zamudil, in v Poljčah ni govoril o mednarodnem položaju, kar je bila srečna okoliščina, saj bi ocena, ZDA so bile, denimo, odločno proti, drugod pa ni bilo veliko bolje, lahko koga resno prestrašila.

Poľom SFRJ s tanki JLA

Posledica odločitve na plebiscitu za samostojno Slovenijo je bila, da je 25. junija 1991 skupščina potrdila temeljno ustavno listino o samostojnosti in neodvisnosti in deklaracijo o neodvisnosti in s tem razglasila samostojnost države. To je hkrati pomenilo tudi konec totalitarne socialistične Jugoslavije.

Ker se oblasti v Beogradu s takšnim razvojem niso strinjale, so proti slovenskim mejam proti zahodu in na ulice mest poslale tanke in aviacijo jugoslovanske vojske (JLA). A niso na računali na resen in sistematičen odpor, ob katerem se je federalna vojska hitro začela razkrajati, vojaki in celo oficirji pa so se množično predajali in dezertirali.

Že v začetku julija so poskus discipliniranja na način, kot je to nekoč počela Sovjetska zveza na Madžarskem in Češkem, iz Beograda končali, ker se jim je zaradi odpora povsem sfižilo.

Na pogajanjih na Brionih je pozneje vrh razpadajoče Jugoslavije pristal na zelo hiter umik povsem demoraliziranega preostanka jugoslovanske vojske iz države, ki je že nastala in ki je niso uspeli pokoriti.